

КУЛЬТУРА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ПРО ГОЛОКОСТ У ДАНІЇ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

Д. О. Пестова

Запорізький національний університет

pestovadasha153@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-8561-7488>

Ключові слова: Голокост, культура історичної пам'яті, історичні джерела, усна історія, меморіальні практики, візуальні джерела.

У статті здійснено аналіз джерельної бази із вивчення формування культури історичної пам'яті про події Голокосту в Данії. Застосовано методи історіографічного та порівняльно-історичного аналізу, й узагальнення, що дало змогу класифікувати основні групи джерел. Автор дотримується класифікації джерел за ознакою форми. Показано, що джерела різного типу відтворюють як історичний контекст подій, так і динаміку їхнього осмислення в публічному просторі.

THE CULTURE OF HOLOCAUST MEMORY IN DENMARK: A SOURCE-BASED ANALYSIS

D. O. Pestova

Zaporizhzhia National University

Keywords: Holocaust, culture of historical memory, historical sources, oral history, memorial practices, visual sources.

The article analyzes the source base for studying the formation of historical memory of the Holocaust in Denmark. Methods of historiographical and comparative-historical analysis and generalization were used, which made it possible to classify the main groups of sources. The author adheres to the classification of sources by form. It is shown that different types of sources reproduce both the historical context of events and the dynamics of their interpretation in the public sphere.

The article proposes classifying sources according to their form: written, visual, verbal, and material. This allows us to trace the sources that characterize the main features of the formation of Denmark's historical memory culture regarding these events.

The scientific novelty of the study lies in the systematization of disparate sources within a single methodological approach, which allows us to trace the relationship between historical experience, state political initiatives and the activity of public structures. It has been established that the culture of historical memory about the Holocaust in Denmark was formed as a result of the synthesis of humanistic values, political will, educational and cultural practices, which ensures its sustainable development and influence on the modern consciousness of citizens. The conclusions emphasize that the analysis of the source base not only allows us to reconstruct historical events of the past, but also contributes to the understanding of their role in the formation of modern national identity and collective memory. The results obtained can become the basis for further interdisciplinary research in the fields of historical education, commemoration, museum work and cultural policy, in particular in the European context, which increases the practical value of the work for the academic community and educational institutions.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження визначається необхідністю системного осмислення джерельної основи вивчення Голокосту в Данії як багатовимірного соціокультурного феномена. Систематизація наявних матеріалів дозволяє сформулювати уявлення про закладання основних підвалин щодо політики пам'яті про Голокост в Данії та простежити певну еволюцію поглядів від заперечення Голокосту в публічному просторі до формування спеціалізованих організацій та установ на державному рівні, мета яких дослідження геноциду. Вивчення джерел, що репрезентують досвід Голокосту, сприяє глибшому розумінню процесів становлення колективної пам'яті, а також визначенню ролі державних, громадських і культурних інституцій у підтриманні або трансформації меморіальних наративів.

Питання Голокосту, як у результаті і формування історичної пам'яті про відповідні події є відносно новими для датського суспільства. Превалювання на порятунку більшої частини єврейської спільноти у роки Другої світової війни, дозволяло будувати наратив про відсутність Голокосту у Данії. Подібна інтерпретація, що ґрунтувалася на уявленні про «данський гуманізм» і виняткову моральну позицію нації, фактично витісняла з колективної пам'яті складні та суперечливі аспекти історичної реальності – окремі випадки співпраці з окупаційними структурами, потребу у переховуванні та власне порятунку євреїв, ув'язнення в концентраційному таборі частини єврейського населення, сам факт «полювання» нацистської окупаційної адміністрації на представників єврейської спільноти.

Лише з другої половини ХХ ст., а особливо з 1990-х рр., коли в Європі активізувалося міждержавне осмислення нацистського минулого, у Данії почався поступовий перегляд національної моделі пам'яті. У цей час у науковому дискурсі, музейній справі та шкільній освіті з'являються спроби критично осмислити як саму подію порятунку євреїв, так і контексти її сприйняття, репрезентації та трансляції. Відтак питання про джерела вивчення культури історичної пам'яті про Голокост у Данії набуває особливої ваги, адже саме через аналіз різних типів можна відтворити багатовимірну картину становлення цієї пам'яті.

Ми можемо відзначити, що з даної проблематики ми маємо досить широку джерельну базу дослідження, проте вона потребує певної класифікації та детального огляду. Водночас, ми маємо змогу отримати певне уявлення про існуючі джерела крізь призму аналізу наявних наукових праць, які стосуються тематиці датського Голокосту та істо-

ричної пам'яті про нього. Зокрема, подана тема розкрита у роботах: Дж. Брітт, К. Ламмерс, Х. Б'єрг. М. Літ'є та інших¹.

Мета статті полягає у виявленні, класифікації та науковому осмисленні основних груп джерел, що відображають процес формування культури історичної пам'яті про Голокост у Данії.

Виклад основного матеріалу. Дослідження історичної пам'яті про будь-яку подію, особливо такої, навколо якої сформувалися різні підходи до інтерпретації, потребує використання широкого спектра наукових джерел, що дозволяють відтворити загальну картину.

Аналіз наявного масиву історичних джерел з досліджуваної проблематики дозволяє поділити за ознакою форми їх на писемні (нормативно-правові акти, шкільні навчальні плани та програми, статті у ЗМІ), вербальні (промови та заяви політиків), візуальні (фото та відеоматеріали), матеріальні (монументи). В даному дослідженні ми спираємось на класифікацію історичних джерел наведену українським істориком І. Крип'якевичем². Проте варто відзначити, що візуальні джерела ми виділяємо окремо, адже на сучасному етапі, в епоху цифровізації суспільства, вважаємо за доцільне здійснювати саме таку класифікацію історичних джерел з зазначеного питання.

Писемні джерела представлені офіційними документами (міжнародні та внутрішні нормативно-правові акти, які демонструють урядові підходи до побудови політики щодо подій Голокосту, а також офіційні навчальні плани та програми, які реалізуються у закладах освіти з питань Голокосту) та неофіційні, представлені газетними статтями та замітками, що стосуються опису подій присвячених комеморації Голокосту у Данії, свідчень вандалізму тощо).

Нормативно-правові акти, як джерело із вивчення формування культури історичної пам'яті про Голокост у Данії, надають можливість просте-

¹ Holocaust i den danske erindring. En analyse af formidlingen og receptionen af Holocaust i Danmark / J. Britt. Vejleder : Karl Christian Lammers, 2005. 103 p.; Lammers K. Der Holocaust im kollektiven Gedächtnis in Skandinavien. Dänemark und Schweden im Vergleich. Geschichtspolitik und kollektives Gedächtnis. Erinnerungskulturen in Theorie und Praxis. Güttingen : V&R unipress, 2009. P. 181–198; Bjerg H. The Culture of Memory in the «Grandchildren Generation» in Denmark. Historicizing the Uses of the Past. 2011. P. 241–255; Lytje M. Democracy is opposed to dictatorship: Danish Holocaust memory and the didactic practices of Danish history teachers. Historical Encounters. 2023. Vol. 10(1). P. 130–143.

² Мороз І. Класифікація історичних джерел І. Крип'якевичем за матеріалами лекційного курсу «Методика історії», призначеного для викладання у Кам'янець-Подільському університеті у 1918 р. URL: <https://surl.lu/zspqob> (date access: 12.10.2025).

жити офіційну позицію міжнародної спільноти та власне данського уряду до подій Голокосту, їх висвітлення для широких мас та регулювання політики пам'яті в країні. Офіційні нормативно-правові акти є важливим інструментом, через який можна зрозуміти, як держава формулює своє ставлення до історичних подій, таких як Голокост, і які кроки вживаються для забезпечення збереження пам'яті про них у публічному просторі. Вони визначають рамки для проведення меморіальних заходів, навчання нових поколінь та створення відповідних освітніх і культурних ініціатив.

Серед нормативно-правових актів, які стосуються формуванню історичної пам'яті про Голокост в першу чергу слід звернути увагу на міжнародні рішення. Перш за все відзначимо Резолюцію ООН від 13 січня 2022 р. з питання протидії запереченню Голокосту³ має важливе значення для розуміння глобальної політики пам'яті. Вона підкреслює важливість міжнародної співпраці у боротьбі з запереченням Голокосту та підтримці правди про ці події. Для нашого дослідження ця резолюція стала важливим джерелом для аналізу політики пам'яті на глобальному рівні та національних ініціатив, спрямованих на поширення правдивої інформації про Голокост.

Також варто звернути нашу увагу на рішеннях, які були прийняті на «Стокгольмському міжнародному форумі з Голокосту», де було визначено ряд принципів, що стосуються увічнення пам'яті про Голокост на міжнародному рівні, а також визначено роль національних урядів у цій справі⁴.

Нормативно-правові акти Данії визначають механізми просвітницької діяльності, яку здійснює держава в контексті Голокосту. У цьому контексті вагому роль відіграють закони, які регулюють порядок проведення урядових церемоній, публічних виставок, меморіальних заходів і освітніх програм. Вони також можуть включати положення щодо інтеграції теми Голокосту в навчальні програми в школах та університетах, щоб майбутні покоління змогли осмислити цю важливу частину історії. До того ж, нормативно-правові акти, які регулюють функціонування музеїв, меморіальних комплексів.

Документ про заснування Датського товариства вільних історичних досліджень надав важливу інформацію про напрямки діяльності організації, зокрема, про її внесок у публікації наукових праць,

участь у створенні меморіальних проєктів і проведення освітніх ініціатив, які допомагають ширшій аудиторії краще зрозуміти і пам'ятати про трагедію Голокосту⁵. Ми також використали ці дані для аналізу того, як сучасні інституції пам'яті сприяють розвитку нових підходів до вивчення Голокосту та його комеморації в Данії.

Акт про заснування Датського центру вивчення Голокосту та геноциду від 31 травня 2000 р. надає цінну інформацію про офіційні ініціативи держави, спрямовані на дослідження та комеморацію трагедії Голокосту⁶. Створення центру стало важливим кроком у формуванні інституційної основи для вивчення Голокосту на державному рівні та для забезпечення наукової підтримки вивчення історичних фактів, пов'язаних з цією трагедією. Центр не лише займається науковими дослідженнями, а й сприяє створенню меморіальних проєктів, виставок та освітніх програм, які мають на меті донести до ширшого загалу інформацію про події Голокосту.

Акт про заснування Датського центру міжнародних досліджень і прав людини, ухвалений 6 червня 2002 р. визначає напрями діяльності цього центру, зокрема вивчення порушень прав людини, що сталися під час Голокосту⁷. Цей акт сприяє розвитку міжнародних досліджень та взаємодії між різними країнами для вивчення історії та профілактики геноцидів і масових порушень прав людини.

Такий документ, як «План дій проти антисемітизму» («Action plan against anti-semitism»), розроблений датським парламентом є вагомим документом для підходу до подій Голокосту у освітній політиці⁸. Документ дозволяє дослідити механізми, спрямовані на запобігання антисемітських настроїв, зокрема у шкільній освіті та через меморіальні ініціативи. Використання плану допомагає нам зрозуміти, як країна планує підтримувати своє населення в усвідомленні важливості боротьби з антисемітизмом у сучасних умовах.

Аналізу освітньої складової у політиці пам'яті відведено і Ухвала уряду про обов'язковість вивчення Голокосту в шкільних програмах⁹. Для

⁵ Dansk Selskab for Fri Historisk Forskning. URL: <https://surl.li/yphvil> (date of access: 13.10.2025).

⁶ Lov om oprettelse af Dansk Center for Holocaust- og Folkedrabsstudier. URL: <https://surl.li/goktpy> (date of access: 14.10.2025).

⁷ Lov om etablering af Dansk Center for Internationale Studier og Menneskerettigheder. URL: <https://surl.li/nenrww> (date of access: 13.10.2025).

⁸ Action plan against antisemitism 2025–2030. Stockholm, 2024. 40 p. URL: <https://surl.li/miucqj> (date of access: 15.10.2025).

⁹ Handlingsplan mod antisemitisme. Stockholm, 2022. 28 s.

³ Eleventh Emergency Special Session. URL: <https://surl.li/uvpphm> (date access: 12.10.2025).

⁴ Declaration of the Stockholm International Forum on the Holocaust. URL: <https://surl.lu/jxdds> (date access: 12.10.2025).

прикладу, курс «Шлях до Голокосту» («Vejen til Holocaust»), розрахований на 4 години та дозволяє школярам отримати інформацію про Голокост таких джерел, як кінофрагменти, звукозаписи, фотографії, щоденники, свідчення, юридичні матеріали з подальшою рефлексією отриманої інформації¹⁰.

Усі ці нормативно-правові акти дали нам можливість оцінити значення офіційних ініціатив для формування знань про Голокост та роль урядових установ у підтримці меморіальних проєктів і освітніх програм. Дослідження цих документів допомогло нам глибше зрозуміти, як країна реагує на виклики сучасного світу, такі як антисемітизм та заперечення Голокосту, і як державні ініціативи сприяють формуванню національної пам'яті щодо цих трагічних подій.

Вивчення культури історичної пам'яті Голокосту в Данії неможливе і без використання матеріалів ЗМІ. Аналізуючи політику пам'яті, матеріали наведені у ЗМІ дають широкий масив інформації, про події, заходи, політику уряду, акти вандалізму, інші питання, які мають відношення до окресленої теми.

В даному контексті варто відзначити один приклад, який є досить показовим в данському ЗМІ щодо формування культури історичної пам'яті. Розглянуті події були частиною політики заперечення Голокосту. Підкреслимо важливий аспект, що Данія не є єдиною країною в якій простежуються настрої щодо заперечення Голокосту, проте на нашу думку, приклад щодо маніпулювання через ЗМІ є досить показовим.

В 1997 рік – відбулося заснування Данського товариства вільних історичних досліджень (DSFHF). Метою даного товариства було критичне дослідження джерельної бази та привернення уваги суспільства щодо брехні з боку держави. Власне з моменту створення товариство почало активно поширювати інформацію про заперечення Голокосту. Варто підкреслити що дані ідеї швидко набрали популярності: їх почали обговорювати на центральних телеканалах Данії. Товариство створило так звану глумливу пісню, про несправність Голокосту. пісня мала назву «Пісня Холо» («Holo Song»). Пісня висміювала сам факт знищення євреїв в газових камерах. Відзначалось, що є різні аргументи, що людей просто не могли вбивати в газових камерах. Щодо свідчень наглядців Освенцима, то учасники товариства стверджували, що дані свідчення було написано під примусом та тортурами.

URL: <https://surl.li/epcysr> (date of access: 27.10.2025).

¹⁰ Vejen til Holocaust. Træningskursus. URL: <https://surl.li/thgcaw> (date of access: 18.10.2025).

Проте успіх тривав недовго, адже через невеликий проміжок часу в суспільстві було чітко розуміння, що дана організація має екстреміську репутацію й надалі їх не надавали ефірного часу.

Також варто підкреслити, що дана організація продовжила свою діяльність через інтернет ресурси. В 2002 році вони створили псевдонауковий сайт. Проблема полягала в тому що в Данії на цей час було створено відповідний сайт для навчання школярів й студентів з такою самою назвою як й псевдо сайт – різниця була лише в тире¹¹. Даний факт чітко підкреслює одну важливу особливість – товариство, тих хто заперечував Голокост активно намагалось поширити свої пропагандистські ідеї. Тобто в даному випадку ЗМІ стали свого роду каналом для поширення не лише «правильної» інформації, але й псевдонаукових теорій та поглядів.

ЗМІ, як основний канал комунікації, відображають як офіційну позицію уряду, так і громадську реакцію на різні ініціативи, що стосуються пам'яті про Голокост. Вони висвітлюють події, заходи, урядову політику, проблеми, пов'язані з меморіальними проєктами, а також акти вандалізму, які можуть впливати на пам'ять та сприйняття цього історичного періоду.

Вербальні джерела представлені промовами та заявами політиків, громадських діячів, публічні виступи істориків тощо. Звертаємо увагу на цю категорію джерел, адже саме такі промови формують суспільну свідомість, а самі діячі є безпосередніми учасниками формування позиції населення до подій Голокосту, сприйняття Голокосту та власне євреїв серед мас. Так, спікер парламенту Данії, згадуючи про Кришталеву ніч, у своїй промові здійснює спробу поєднати події минулого та сучасності, проводячи паралелі з ситуацією на Близькому сході¹². А прем'єр-міністр на День Освенцима в Королівській бібліотеці, яка відбулася у січні 2020 р. у промові апелює до спогадів євреїв, демонструючи усі суть трагедії Голокосту, намагаючись домогтися співчуття серед широких мас¹³.

Промови політиків формують загальне розуміння того, як суспільство має сприймати ці трагічні події. Через офіційні заяви політики визначають, чи є Голокост частиною національної історії, чи це просто міжнародний феномен, що не має значного впливу на данське суспільство.

¹¹ Dansk Selskab for Fri Historisk Forskning. URL: <https://surl.li/yphvil>(date of access: 13.10.2025).

¹² Folketingets formands tale til minde om Krystalnatten. URL: <https://surl.li/iapnaz> (date of access: 13.10.2025).

¹³ Statsministerens tale ved Auschwitz-dag pe Det Kongelige Bibliotek, den 27. januar 2020. URL: <https://surl.li/hundwf> (date of access: 14.10.2025).

Поданий тип джерел можна використовувати для аналізу того, як впродовж часу змінювалась політика щодо Голокосту та які акценти робили політики. Промови, виголошені під час меморіальних заходів або в контексті державних рішень про визнання важливих дат, таких як 5 травня, мали суттєве значення для розуміння того, як політики адресують суспільству тему Голокосту, як змінюється їхній підхід до пам'яті, а також які інтерпретації історії намагаються транслювати.

Іншою дискусійною темою є питання антисемітизму у сучасній Данії та заперечення Голокосту. Через такі заяви маємо можливість прослідкувати, як держава підтримує принципи толерантності та що робить для запобігання подібним трагедіям у майбутньому. Важливими є й промови на теми сучасних меморіальних ініціатив, де політики висловлювали підтримку різним культурним та освітнім програмам, які сприяють формуванню пам'яті про Голокост. Зокрема, К. Хассенкам Зореф, членкиня Партії Єдності публічно вказала, що Голокосту в Данії не було, і як результат немає сенсу витрачати час та державні кошти на вшанування пам'яті його жертв¹⁴.

Не менш важливими для дослідження політики пам'яті займають візуальні джерела. В цьому контексті ми можемо відзначити фото джерела та кінематограф. Щодо фотографій, то тут варто підкреслити, наприклад, цілі фотовиставки зроблені в рамках формування історичної пам'яті щодо зазначених подій. Одним з яскравих прикладів такої виставки є спеціалізований проєкт, розроблений на честь 80-річчя порятунку євреїв (виставка відкрита в жовтні 2023 року) музеєм Руденстал. Дана виставка являє собою архівні фотодокументи порятункую євреїв та їх переправи до Швеції з детальним описом. Серед фото можна ознайомитися з біографією рятівників, історіями порятунку та особливостями проведення данської рятувальної операції¹⁵.

Щодо кінематографу, то тут ми можемо відзначити два напрями – документальні та художні фільми. Щодо документалістики, то такі джерела дозволяють не лише побачити добу Голокосту візуально, але й, на відміну від фотоджерел, в контексті виступів осіб, що пережили Голокост, побачити, як він відбився на їх фізичному та емоційному стані,

адже те як людина згадує, які емоції викликають згадки, можна довідатися досить багато. Такими фільмами є вже згадані вище «Втеча євреїв. Розповідь свідків»; «Терезієнштадт – Данські діти в нацистському полоні» (Theresienstadt – danske børn i nazistisk fangenskab)¹⁶. Схожу інформативність має і фільм «Данці в концентраційних таборах – останні свідки», який поділений на 4 глави: 1) Дорога до концентраційного табору; 2) Зустріч з пеклом концентраційного табору; 3) Робота в царстві ненависті; 4) Порятунки¹⁷.

Якщо ми звернемо нашу увагу на художні фільми, то тут варто відзначити не лише всевітньо відомі кінокартини щодо Голокосту, наприклад, «Список Шиндлера» чи «Піаніст», але й власне данські «Останній метелик»¹⁸ чи «Птахи над протокою»¹⁹. Дані кінокартини розкривають більш ширше питання емоційного стану, тих людей, які пережили події Голокосту. Ці роботи направлені на формування емоційного інтелекту та співпереживання головним героям. Також відзначимо важливий аспект даного питання, що художні кінофільми пропонуються учням середніх шкіл в рамках вивчення питання Голокосту для перегляду. Це є свідченням щодо активної діяльності щодо формування культури історичної пам'яті про Голокост в країні.

Наступним джерелом щодо вивчення розглянутого питання є пам'ятники та меморіальні монументи. Вони дають змогу дослідити не лише фактичний компонент подій, пов'язаних із Голокостом у Данії, але й способи їх інтерпретації в суспільній свідомості. Такі об'єкти матеріалізують колективну пам'ять, унаочнюючи у просторі ціннісні орієнтири, моральні оцінки та домінуючі історичні наративи, що передаються наступним поколінням. Зокрема, монументи, встановлені на місцях порятунку, загибелі чи депортацій єврейського населення, засвідчують прагнення держави й суспільства зберегти пам'ять про трагедію та водночас актуалізують питання громадянської відповідальності за її осмислення.

Варто наголосити, що меморіальні об'єкти не існують поза соціальним і культурним контекстом: їх просторове розміщення, архітектурні особливості, рівень інтегрованості у міський ландшафт та

¹⁶ THERESIENSTADT – danske børn i nazistisk fangenskab. URL: <https://surl.li/reohxk> (date of access: 13.10.2025).

¹⁷ Danskere i KZ-lejre – de sidste vidner. URL: <https://surl.li/jydki> (date of access: 13.10.2025).

¹⁸ Der letzte Schmetterling (1991) – Plot – IMDb. URL: <https://surl.li/rrkria> (date of access: 01.10.2025).

¹⁹ Fuglene over sundet. Filmcentralen. URL: <https://surl.li/rrkria> (date of access: 13.10.2025).

¹⁴ Kritikken hagler ned over politiker efter boykot af Auschwitz-markerings: «Se selvscenesjttende, se historieløst». URL: <https://surl.li/hlgkeb> (date of access: 29.10.2025).

¹⁵ Afsløring i Vedbæk af monument for jødernes flugt over Øresund. URL: <http://surl.li/khcdnp> (date of access: 13.10.2025).

доступність для відвідувачів формують специфічне середовище пам'яті. Монументи у публічних просторах стають елементом щоденного життя, набуваючи функції постійного нагадування про минуле, а також виконуючи просвітницьку та виховну роль. Саме через взаємодію громадян із меморіальними місцями можна простежити механізми формування історичної пам'яті на рівні суспільства.

Окремого значення набуває дослідження динаміки змін меморіального простору з часом. Еволюція зовнішнього вигляду, реконструкції, появи додаткових інформаційних елементів або нових інтерпретаційних акцентів свідчать про переосмислення історичних подій у різні періоди та відображають зміну політики пам'яті. У цьому контексті пам'ятники виступають не статичними артефактами, а активними носіями живого культурного процесу, що реагує на сучасні дискусії, потреби суспільства й трансформацію історичного знання.

Виходячи з означеного, меморіальні монументи, присвячені Голокосту в Данії, є цінним комплексом джерел, які дозволяють простежити як історичні аспекти трагедії, так і процеси конструювання національної пам'яті, формування колективної ідентичності та збереження пам'яті про злочини тоталітарних режимів.

Починаючи з 2019 активно розвивається дистанційний формат роботи, як результат у онлайн-простір були перенесені виставки, які містять різні документи²⁰. Варто врахувати, що якщо виставки у форматі фотографій не сильно різняться від інших візуальних джерел, то завдяки 3D-турів, які пропонують деякі ресурси, ми маємо змогу проаналізувати не лише сам матеріал експонатів, але і їх контекст, місце де розташовані, навколишні експонати. В контексті формування пам'яті та емоційного стану глядача такі нюанси теж мають значення.

Подібні виставки, окрім візуальних матеріалів, містять супровідні мультимедійні ресурси – аудіогіди, відеозаписи лекцій, коментарі істориків, інтерактивні карти місць пам'яті²¹. Використання таких джерел дає нам змогу не лише отримати додатковий контекст до представлених матеріалів, а й оцінити, як формуються сучасні уявлення про події Голокосту та які методи використовуються для їх збереження у колективній пам'яті.

²⁰ De danske øjenvindner til Holocaust. URL: <https://surl.li/sdcaaw> (date access: 12.10.2025); Aldrig mere. URL: <https://surl.li/bsyvqh> (date of access: 15.10.2025); Holocaust og andre folkedrab. URL: <https://surl.li/yjgip> (date of access: 29.10.2025).

²¹ Flugt og forfølgelse – jewmus. URL: <https://surl.li/cc/gjppfw> (date of access: 13.10.2025).

Дослідження джерельної бази формування культури історичної пам'яті про Голокост у Данії показало, що осмислення цієї теми виходить далеко за межі суто історичного контексту. Аналіз виявив, що джерела різного типу – від офіційних документів та промов політиків до освітніх і культурних практик – не лише фіксують події минулого, а й відображають механізми суспільного осмислення трагедії, її переосмислення у колективній свідомості.

Аналіз джерельної бази дозволяє нам отримати усвідомлення того, що культура пам'яті про Голокост у Данії постала як результат взаємодії трьох чинників: історичного досвіду порятунку єврейського населення, державної політики пам'яті та громадянських ініціатив, які утвердили цю подію як моральний маркер національної ідентичності. Зміщення акценту від документування фактів до інтерпретації й символічного осмислення сприяло формуванню у данському суспільстві моделі «етичної пам'яті», заснованої на солідарності, емпатії та відповідальності перед історією.

Проведений аналіз комплексу історичних джерел дає змогу охарактеризувати багатовимірність формування культури історичної пам'яті про Голокост у Данії. Державні ініціативи, закріплені на міжнародному та національному рівнях, спрямовані на забезпечення збереження пам'яті, протидію антисемітизму та включення тематики Голокосту до освітнього й культурного простору. Водночас важливою складовою є громадський і медійний дискурс, які формують реакцію суспільства, підсилюють або, навпаки, ускладнюють утвердження усталених історичних наративів, що особливо помітно на прикладі діяльності заперечувачів Голокосту у публічному просторі.

Разом із тим, результати дослідження засвідчують, що формування пам'яті про Голокост у Данії є динамічним процесом, у якому офіційний і неофіційний виміри пам'яті постійно взаємодіють і впливають один на одного. Розвиток меморіальних практик, оновлення музейних і виставкових форматів, розширення цифрового простору пам'яті свідчать про прагнення суспільства до переосмислення минулого в контексті сучасних викликів.

Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на вивчення цифрових форм меморіалізації, які змінюють способи комунікації минулого в сучасному суспільстві. Розширення джерельної бази за рахунок нових медіаархівів, інтерактивних проєктів і візуальних репрезентацій дозволить глибше осмислити процес інтеграції історичної пам'яті в культурний і освітній простір XXI ст.

References

- Action plan against antisemitism 2025–2030. Stockholm, 2024. 40 p. URL: <https://surl.li/miucqj> (date of access: 15.10.2025) [In English].
- Afsløring i Vedbæk af monument for jødernes flugt over Øresund. URL: <http://surl.li/khcdnp> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Aldrig mere. URL: <https://surl.lt/bsyvqh> (date of access: 15.10.2025) [In Danish].
- Bjerg H. The Culture of Memory in the «Grandchildren Generation» in Denmark. Historicizing the Uses of the Past. 2011. P. 241–255 [In Danish].
- Dansk Selskab for Fri Historisk Forskning. URL: <https://surl.li/yphvil> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Danskere i KZ-lejre – de sidste vidner. URL: <https://surl.li/jydkij> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- De danske øjenvidner til Holocaust. URL: <https://surl.li/sdcaaw> (date access: 12.10.2025) [In Danish].
- Declaration of the Stockholm International Forum on the Holocaust. URL: <https://surl.lu/jxdds> (date access: 12.10.2025) [In English].
- Der letzte Schmetterling (1991) – Plot –IMDb. URL: <https://surl.li/rrkria> (date of access: 01.10.2025) [In Danish].
- Eleventh Emergency Special Session. URL: <https://surl.li/uvpphm> (date access: 12.10.2025) [In English].
- Flugt og forfølgelse – jewmus. URL: <https://surl.cc/gjppfw> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Folketingets formands tale til minde om Krystalnatten. URL: <https://surl.li/iapnaz> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Fuglene over sundet. Filmcentralen. URL: <https://surl.li/rrkria> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Handlingsplan mod antisemitisme. Stockholm, 2022. 28 s. URL: <https://surl.li/epcysr> (date of access: 27.10.2025) [In Danish].
- Holocaust i den danske erindring. En analyse af formidlingen og receptionen af Holocaust i Danmark / J. Britt. Vejleder : Karl Christian Lammers, 2005. 103 p. [In Danish].
- Holocaust og andre folkedrab. URL: <https://surl.li/yyjgip> (date of access: 29.10.2025) [In Danish].
- Kritikken hagler ned over politiker efter boykot af Auschwitz-markering: «Se selviscenesøttende, se historieløst». URL: <https://surl.li/hlgkeb> (date of access: 29.10.2025) [In English].
- Lammers K. Der Holocaust im kollektiven Gedächtnis in Skandinavien. Dänemark und Schweden im Vergleich. Geschichtspolitik und kollektives Gedächtnis. Erinnerungskulturen in Theorie und Praxis. Güttingen : V&R unipress, 2009. P. 181–198 [In Danish].
- Lov om etablering af Dansk Center for Internationale Studier og Menneskerettigheder. URL: <https://surl.li/nenrwu> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Lov om oprettelse af Dansk Center for Holocaust- og Folkedrabsstudier. URL: <https://surl.li/goktpy> (date of access: 14.10.2025) [In Danish].
- Lytje M. Democracy is opposed to dictatorship: Danish Holocaust memory and the didactic practices of Danish history teachers. Historical Encounters. 2023. Vol. 10(1). P. 130–143 [In English].
- Moroz I. Klasyfikatsiia istorychnykh dzherel I. Krypiakevychem za materialamy lektsiinoho kursu «Metodyka istorii», pryznachenoho dlia vykladannia u Kamianets-Podilskomu universyteti u 1918 r. URL: <https://surl.lu/zspxob> (дата звернення 29.10.2025) [In Danish].
- Statsministerens tale ved Auschwitz-dag pe Det Kongelige Bibliotek, den 27. januar 2020. URL: <https://surl.lu/hundwf> (date of access: 14.10.2025) [In Danish].
- THERESIENSTADT – danske børn i nazistisk fangenskab. URL: <https://surl.li/reohxk> (date of access: 13.10.2025) [In Danish].
- Vejen til Holocaust. Træningskursus. URL: <https://surl.li/thgcaw> (date of access: 18.10.2025) [In Danish].